

**НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
ім. ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

На правах рукопису

БОЙЧУК Роман Петрович

ДОГОВІР ЛІЗИНГУ

Спеціальність 12.00.03 - цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Харків - 1997

Дисертація являє собою рукопис 00403559 (Q)

Робота виконана на кафедрі правових основ підприємництва та фінансового права Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник - кандидат юридичних наук, професор
МУСІЯКА В.Л.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ДОВГЕРТ А.С.

кандидат юридичних наук, доцент
БОРИСОВА В.І.

Провідна організація - Університет внутрішніх справ МВС
України.

Захист відбудеться " ____ " _____ 1997р. о ____ год.
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.02.40.02 в
Національній юридичній академії України ім.Ярослава Мудрого
за адресою: 310024, м.Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі Національної
юридичної академії України ім.Ярослава Мудрого за адресою:
310024, м.Харків, вул. Пушкінська, 77.

Автореферат розіслано " ____ " _____ 1997р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Сибільов М.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

1. **Актуальність теми дослідження.** У зв'язку з формуванням в Україні ринкової економіки і таких її елементів, як різноманітні підприємницькі структури (акціонерні та інші товариства, концерни, консорціуми, асоціації), як інтелектуальна власність і ноу-хау, ліцензійні договори, лізингові договори, форфейтинг, факторинг, договори цесії, фондові біржі та цінні папери, товарні біржі та ін. - виникає підвищений інтерес спеціалістів до зарубіжного цивільного і торгового права. Практика диктує необхідність подальшого удосконалення правового забезпечення зовнішньоекономічних, науково - технічних, культурних відносин з розвинутими західними країнами. При цьому перед законодавством і правовою наукою України стоїть завдання не просто запозичати правові поняття і категорії західної економіки, а ефективно використовувати сучасний зарубіжний досвід з урахуванням економіко-правових, політичних, психологічних та інших реалій України, закладаючи тим самим оптимальні правові засади нормального функціонування всієї багатуокладної системи товарно-грошових відносин.

Лізинг, який давно відомий і широко використовуваний за кордоном, належить до життєво важливих інститутів підприємницької діяльності, роль яких в Україні останнім часом набирає великого значення. При активному впровадженні в підприємницьку практику лізинг в силу притаманних йому можливостей може стати могутнім імпульсом технічного переоснащення виробництва, структурної перебудови української економіки, насичення ринку високоякісними товарами. Ефективність лізингових угод, яка досягається в результаті їх застосування в господарській практиці, полягає в активізації інвестиційного процесу, поліпшення фінансового стану підприємств-лізингоотримувачів, підвищення конкурентноспроможності ма-

лого і середнього бізнесу.

Актуальність і необхідність наукового дослідження вказаних питань визначається такими чинниками:

1) в Україні відсутнє спеціальне лізингове законодавство, в зв'язку з чим регулювання цих відносин має фрагментарний характер;

2) існуючі в законодавстві України норми не відображають специфічності, комплексності лізингових відносин;

3) більш того, законодавство в цій галузі в ряді випадків непослідовне, неузгоджене і навіть суперечливе, що негативно відбивається на впровадженні лізингових відносин;

4) у цивільно-правовій науці України комплексного дослідження лізингових відносин на рівні дисертації чи монографії не проводилось, а деякими авторами були тільки проаналізовані окремі правові питання договору лізингу при опрацюванні загальних цивільно-правових проблем;

5) необхідність розробки науково обгрунтованого визначення поняття договору лізингу і комплексного дослідження лізингових відносин давно назріла.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Вибір теми дисертаційного дослідження обумовлено не тільки важливістю її в сучасних умовах, але і станом її розробленості. У цивільно-правовій науці не провадилася комплексного дослідження лізингових відносин на рівні дисертацій чи монографій, а якщо і провадився певний аналіз окремих правових питань договору лізингу, так це робилося під час дослідження загальних цивільно-правових проблем. Більш того, стан діючого законодавства про лізинг в Україні не дозволяє твердити про його логічну завершеність і чітку регламентацію.

Наявність серйозних прогалин в галузі правового регулювання лізингових правовідносин, що виникають при укладанні і належному

виконанні договору лізингу, приводить на практиці до численних порушень договірних зобов'язань і судових спорів. Бнаслідок цього сторони несуть матеріальні втрати, знижується господарська активність суб'єктів підприємницької діяльності, значно скорочуються процеси інвестування перспективних галузей економіки, гальмується впровадження нових технологій, з'являється взаємне недовір'я між лізингодавцем, лізингоотримувачем, виробником, що приводить до небажання сторін підтримувати договірні відносини. Все це ставить перед правовою наукою завдання удосконалення законодавства про договірні відносини, які складаються в процесі укладання і належного виконання договорів лізингу.

Україна належить до числа країн, які не мають спеціального законодавства, що регулює лізингові відносини. Але останнім часом лізинговим угодам приділяється все більше уваги як з боку підприємців, так і держави.

Початковий етап впровадження лізингу показав, що він може бути успішним тільки в умовах достатнього високого рівня правового забезпечення лізингових відносин.

Об'єкт і предмет дослідження. Предметом дисертаційного дослідження є комплекс суспільних відносин, що виникають в процесі укладання і виконання договорів лізингу, їх правового регулювання в Україні і за кордоном.

Мета і основні завдання дослідження. Метою дослідження є визначення поняття лізингового договору і його правової природи в нових умовах господарювання України, проведення розмежування з іншими цивільно-правовими договорами; класифікація договорів лізингу; виявлення недоліків правового регулювання вказаних відносин і внесення пропозицій щодо удосконалення діючого законодавства в цій області, обґрунтування необхідності прийняття спеціального законодавства України про лізинг.

Враховуючи предмет і мету дослідження, завданнями є:

1) дослідження поглядів вчених на лізинг в різних історичних і національно-правових системах;

2) теоретичне визначення понять "лізинг", "договір лізингу", котре повинно стати основою для закріплення в законодавстві принципів нормативного регулювання статусу об'єкта даного дослідження;

3) розкриття основних рис договору лізингу, котрі визначають його особливості, класифікацію, впливають на установлення його місця серед інших видів цивільно-правових угод;

4) комплексний аналіз діючого законодавства, яке визначає поняття лізингу, з метою виявлення напрямків удосконалення законодавства, що регулює вказані громадські відносини, здійснення аналізу загальних питань відносно характеристики договору лізингу, які в науковій літературі або зовсім не досліджувались, або досліджені недостатньо, внесення рекомендацій щодо удосконалення діючого законодавства.

Методологію дослідження склали такі методи: історичний, аналітичний, раціональний, формально-логічний, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші.

Теоретичну основу дослідження склали положення, які відобразили в своїх роботах провідні вчені-правознавці України і СНД: Алексєєв С.С., Артемов М.М., Азімов Ч.Н., Белов А.П., Богуславський М.М., Борисова В.І., Бриггалін А.В., Васильєв Г.І., Васильєв М.М., Горшеньов В.М., Дашков Л.П., Довгерт А.С., Жушман В.П., Зікін І.С., Кабатова Б.В., Кабатов В.О., Комаров О.С., Красько І.Ю., Лунц Л.А., Марішева Н.І., Мусіяка В.Л., Підпригора О.А., Поздняков В.С., Розенберг Л.М., Садіков О.М., Сибільов М.М., Федоров М.І., Хропанюк В.М., Чупрунова А.М. та інші.

У роботі також використано роботи, авторами яких є вчені ін-

ших держав: Шміттофф К. (Великобританія), Шпітлер К.-Й., Binder., Graf von Westphalen, Platt C.J., Файнен, Флуме В. (Німеччина), Gremieux-Israel D., Ла Моранд'єр Ж. (Франція), Hamel H. (Канада), Руоці Р. (Італія), Ласк Г. (США), Р. Джурович (Югославія).

У процесі роботи також використовувалися роботи економістів, філософів, котрі досліджували проблеми, що стосуються питань, які аналізуються.

Практична основа дослідження. При аналізі поняття договору лізинга на основі порівняльного методу було досліджено нормативні акти СРСР, діюче законодавство України; діюче законодавство ФРН, США, Франції, Італії, Великобританії, Нідерландів, Бельгії з питань регулювання лізингових відносин.

Досліджено і використано норми міжнародних конвенцій з цих питань і вивчено практику укладання і виконання договорів лізингу українськими суб'єктами підприємницької діяльності.

Наукова новизна дисертації визначається рядом вперше на монографічному рівні досліджених і сформульованих в правовій науці України положень:

- лізинг є самостійним цивільно-правовим інститутом;
- лізинг є складною тресторонньою угодою;
- а також полягає в:
  - розмежуванні поняття лізингу як цивільно-правової угоди і як виду підприємницької діяльності;
  - розмежуванні поняття лізингу від інших цивільно-правових угод;
  - визначенні особливостей суб'єктного складу. Учасники лізингу: лізингодавець, лізингоотримувач, продавець (постачальник);
  - визначенні поняття і змісту договору лізингу.

Крім того, в ній дається аргументована класифікація видів договору лізингу, а саме: а) оперативний лізинг; б) фінансовий лі-

зинг; в) зворотній лізинг; г) компенсаційний лізинг; д) лізинг рухомого майна; е) лізинг нерухомого майна; ж) револьверний лізинг.

А також визначено правові гарантії і механізми здійснення лізингових договорів; детально досліджено стан нормативного регулювання лізингових відносин в Україні, запропоновано ефективні правові форми, які якнайкраще можуть забезпечити впровадження і здійснення лізингових угод.

Автор пропонує розроблення і прийняття спеціального Закону про лізинг, обґрунтовує необхідність цього. Пропонує структуру такого закону, основні поняття, визначення прав і обов'язків учасників договору лізингу.

На захист виносяться вироблені автором в результаті дослідження такі положення:

- договір лізингу як цивільно-правова угода і як вид підприємницької діяльності;

- визначення договору лізингу як самостійного цивільно-правового інституту;

а також **виносяться**:

- пропозиція визначити лізинг як складну тристоронню угоду, що відрізняється від інших цивільно-правових договорів наявністю особливих ознак;

- критерії відмінності договору лізингу від договору оренди;

- визначення договору лізингу, його основних понять, змісту;

- пропозиція відносно назви суб'єктів договору лізингу учасники договору лізингу : **лізингодавець**; **лізингоопримувач**; **постачальник**;

- визначення об'єкту договору лізингу. Об'єктом договору лізингу можуть бути будь-які неуживані речі, що використовуються для підприємницької діяльності, за винятком земельних ділянок і

інших природних об'єктів; лізингоотримувач використовує об'єкт лізингу в виробничих або професійних цілях;

- класифікація лізингових договорів, основними видами яких є : договір фінансового лізингу, договір оперативного лізингу, договір зворотнього лізингу, компенсаційний лізинг, револьверний лізинг, лізинг рухомого майна, лізинг нерухомого майна;

- визначення основних прав і обов'язків суб'єктів договору лізингу;

- пропозиція щодо розподілу ризиків випадкової загибелі або псування об'єкту лізингу. Ризик випадкової загибелі або псування об'єкту лізингу несе лізингоотримувач;

- пропозиція відносно критеріїв визначення в цілях оподаткування, при яких відносини будуть вважатись договором лізингу (а лізингодавець власником майна, який має право на податкові пільги):

а) передбачена можливість пролонгації договору лізингу;

б) періодичні платежі за поновлений строк договору лізингу мають бути номінальними, на пільгових умовах порівняно з кредитами банків, з урахуванням залишкової вартості об'єкту лізингу;

в) вартість опціону на покупку має співвідноситись з вартістю майна на момент реалізації опціону;

г) відносини вважаються договором купівлі-продажу, якщо в договорі лізингу передбачений обов'язковий перехід права власності до лізингоотримувача;

д) лізингодавець не експлуатує майно протягом всього строку його служби;

е) договір не може розглядатись як договір лізингу, якщо періодичні платежі значно перевищують існуючі справедливі ставки платежів за тимчасове користування даним видом майна. Передумовою для прийняття такого критерію є той факт, що при умовній купів-

лі-продажу продавець, як правило, швидше повертає собі вартість майна і отримує прибуток, ніж лізингові компанії.

Докази необхідності удосконалення діючого законодавства, прийняття спеціального законодавства.

Теоретичне та практичне значення дослідження. Результати дослідження дозволяють обґрунтувати концептуальні підходи до рішення теоретичних проблем визначення і правового регулювання лізингових відносин, договору лізингу. Вони створюють теоретичну основу для необхідних законодавчих перетворень, здатні звернути увагу інших дослідників на подальші пошуки і системні дослідження в сфері практичного просування до сучасних форм цивілізованого ринку.

Результати наукового дослідження можуть бути використані при удосконаленні законодавства про лізинг, при підготовці науково-методичної літератури; в практиці укладання і належного виконання даної категорії договорів; в навчальному процесі при викладанні цивільного права, правових основ підприємництва, при читанні лекцій і проведенні семінарських занять.

Апробація результатів дослідження. Основні висновки дисертації і рекомендації щодо удосконалення законодавства про лізинг викладені в опублікованих автором роботах.

Найважливіші їх положення заслуховувались на засіданнях кафедри Правових основ підприємництва та фінансового права Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого у вигляді наукових повідомлень при обговоренні дисертації; свої погляди з питань, які стосуються, дослідження, автор запропонував на міжрегіональних наукових конференціях молодих учених в м.Харкові (1994,1995,1996 роки); результати роботи використовувались у навчальному процесі при проведенні практичних занять з курсу Правові основи підприємства.

Результати дослідження заслуховувались у регіональному Лізинговому фонді при Харківській обласній державній адміністрації, використовувались при написанні проекту Закону про лізинг.

Структура та обсяг роботи обумовлені метою дослідження. Дисертація складається із вступу, двох розділів, які містять двадцять параграфів, висновку, додатку та бібліографії.

Обсяг дисертації 167 сторінки (без додатку та бібліографії).

ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність дисертаційного дослідження, визначаються його мета, завдання, викладено наукову новизну, сформульовано основні результати дослідження, винесені на захист.

Розділ перший "Поняття і юридична природа договору лізингу" складається з дев'яти параграфів. У **параграфі першому** "Історичний нарис виникнення і розвитку договору лізингу" аналізується виникнення і шлях розвитку лізингових відносин.

Підкреслюється, що елементи, притаманні лізинговим відносинам, існували в давнину. Так, англійський автор Т.Кларк стверджує, що лізинг був відомий у давні часи, які передували життю Арістотеля, вказуючи, що деякі положення про лізинг існували в Законах Хаммурапі, прийнятих близько 1800 р. до н.е. Але більшість авторів (О.В. Ольховиков, Є.О. Карпов, Л.П.Окунєв, С.Ю. Медведков, Є.В.Кабатова, Р.А.Мішукова і т.д.) погоджуються, що хоча поодинокі приклади лізингових операцій можна знайти і в 19 столітті, реальне виникнення лізингу почалось після другої світової війни. Економічними передумовами його сходження стали економічні кризи в повоєнні роки більшості держав. Економіка обтяжувалась енергетичною кризою, морально застарілим енергомістким обладнанням, гіперінфляцією. Виникла ситуація, коли на одному полюсі були

високопродуктивні сили, які не мали основних засобів виробництва, на другому полюсі фінансовий капітал, який існував за рахунок короткотермінових кредитів, на третьому полюсі - виробники високо-технологічного обладнання та іншої техніки без оборотного капіталу. Економічними важелями в розвитку лізингу автор визначає пільги в оподаткуванні та пільгові умови амортизації об'єкту лізингу.

В історичному аспекті дисертант розглядає п'ять етапів розвитку лізингових відносин, аналізує практику лізингових відносин в Україні і країнах-учасницях СНД; приходять до висновку, що широке розповсюдження лізингу гальмується відсутністю економічних передумов і достатнього законодавчого регулювання.

У параграфі другому "Поняття, структура і види договору лізингу" автор досліджує поняття лізингу і договору лізингу; приходять до висновку, що предметом аналізу має бути весь комплекс взаємовідносин між всіма учасниками лізингу: лізингодавцем, лізингоотримувачем, постачальником (продавцем).

Підкреслюється, що відносно правової природи договору лізингу в науці існують різні позиції. Так у зарубіжній літературі класифікація лізингу з цивільно-правової точки зору здійснювалась, як договір оренди (Флюме), як договір купівлі-продажу в розстрочку (Хельцер і Шенфельд), як нетиповий змішаний договір з елементами оренди, купівлі-продажу і т.п. (Відер), як договір доручення (Кох, Хааг), як купівля-продаж права користування (Фікенчер) та інші.

Автор проводить порівняльну характеристику правовідносин, що виникають у договорі лізингу з іншими цивільно-правовими договорами.

Договір лізингу і договір оренди. Основні відмінності договору лізингу і договору оренди виділяються автором у суб'єктному

складі і змісті їх правовідносин. В договорі лізингу беруть участь три сторони: лізингодавець, лізингоотримувач, постачальник (продавець). Лізингодавець є специфічним власником - придбає об'єкт договору лізингу на замовлення лізингоотримувача і тільки з однією метою - передачі його в користування останньому. По-різному вирішуються питання гарантій, розподілу відповідальності і переходу ризиків. Відмінності в підставах і структурі орендної плати і лізингових платежів.

Автор проводить розмежування договору лізингу з договором купівлі-продажу в розстрочку, договором доручення, договором на користь третьої особи, договором кредиту.

Аналізуючи лізингові відносини, дисертант проводить класифікацію їх видів за числом приймаючих участь сторін: лізинг за участю двох сторін, лізинг за участю трьох сторін, лізинг за участю багатьох сторін; в залежності від розподілу прав і обов'язків: прямий лізинг, у тому числі зворотній, непрямий лізинг; за типом майна: лізинг рухомого майна, лізинг нерухомого майна; за рівнем окупності: лізинг з повною окупністю, лізинг з частковою окупністю; в залежності від умов амортизації: лізинг з повною амортизацією і відповідно з повною виплатою вартості об'єкта лізингу, лізинг з неповною амортизацією і частковою виплатою вартості об'єкта лізингу. Два останні критерії дають узагальнену ознаку, що дає можливість виділити такі види договорів лізингу, як фінансовий лізинг і оперативний лізинг. За обсягом обслуговування майна, що передається в лізинг, автор виділяє чистий лізинг, лізинг з повним набором послуг, лізинг з частковим набором послуг, револьверний лізинг. На основі аналізу і проведеної класифікації пропонується чітке нормативне визначення договору лізингу і основних його видів.

У параграфі третьому "Комплексний характер договору лізингу"

автор аналізує правовідносини між учасниками договору лізингу, вказуючи на те, що вони включають в себе елементи (ознаки) договорів купівлі-продажу, інвестиції, позики, товарного кредиту, оренди, договору доручення і т.ін. Вказує на специфічність цих правовідносин, яка полягає у їх взаємопроникненні, яке породжує права і обов'язки для всіх учасників лізингу одночасно стосовно одного об'єкту і однієї головної мети цих правовідносин. На основі цього автор приходить до висновку про неможливість розривання всього комплексу правовідносин всіх сторін на самостійні угоди, пропонує визнати його цілісною тристоронньою угодою.

Аналізуючи поняття цивільно-правового зобов'язання, угоди, поняття договору, автор приходить до висновку, що договір лізингу - це змішаний, як правило, тристоронній договір, який може укладатись у вигляді одного договору (письмового документа) між лізингодавцем, лізингоотримувачем, постачальником, або базового договору між усіма сторонами, з подальшим укладанням окремих додатків на кожній стадії виконання договору лізингу.

У четвертому параграфі "Учасники (суб'єкти) договору лізингу" автор аналізує суб'єктний склад договору лізингу, їх правосуб'єктність, пропонує нормативне визначення учасників договору лізингу. Визначає необхідні умови статусу лізингодавця. Приходить до висновку про необхідність ліцензування діяльності останнього.

У параграфі п'ятому "Об'єкт договору лізингу" аналізуються і обґрунтовуються критерії визначення того, яке майно може бути об'єктом договору лізингу. Аналізуючи позиції різних авторів, діюче законодавство, дисертант приходить до висновку, що об'єктом лізингу є майно, яке може бути визначено за законодавством, як основні засоби виробництва, і є таким для лізингоотримувача, використовується останнім в своїй господарській діяльності, крім майна, первинна відновлювана вартість якого повністю погашається

протягом одного виробничого циклу. Автор пропонує нормативне визначення об'єкту лізингу.

У параграфі шостому "Переддоговірна (організаційна) стадія договору лізингу. Загальна характеристика змісту договору лізингу" автор звертає увагу на складну переддоговірну і організаційну роботу між майбутніми лізингодавцем, лізингоотримувачем і постачальником. Аналізує, на основі досліджень інших авторів, стадії цієї роботи.

У зв'язку з відсутністю чіткого законодавчого врегулювання і достатньої практики лізингових угод, відсутністю зразків примірних договорів лізингу, особливе значення набуває визначення його суттєвих умов. На основі аналізу теорії і практики автор аналізує суттєві умови договору лізингу, пропонуючи визначити такими : об'єкт договору лізингу; порядок і строки його поставки; строки використання; право власності лізингодавця; ризики, відповідальність; технічні гарантії; право на використання об'єкту договору лізингу; умови догляду, ремонту, модифікації об'єкта лізингу; збитки, нещасні випадки; забезпечення зобов'язань, страхування; ціна об'єкта лізингу, лізингові платежі; відповідальність за порушення або невиконання зобов'язань; право викупу взятого в лізинг майна; підстави розривання договору; порядок повернення об'єкта лізингу; податки і мито; можливість змін умов договору; додаткові права і обов'язки сторін; порядок розгляду спорів; умови вступу в сили договору; зобов'язання надання необхідної інформації; місцезнаходження сторін; гарантії залишкової вартості; гарантії банку; додатки.

Автором також обґрунтовується необхідність нормативного закріплення основних видів взірцевих договорів лізингу.

У параграфі сьомому "Інжиніринг як специфічна гарантія договору лізингу" дисертант аналізує умови технічного забезпечення

договору лізингу, враховуючи, що такі умови відіграють двояку роль. Перш за все вони є суттєвими умовами такого договору, направлені на забезпечення належного технічного стану об'єкта лізингу. Але, враховуючи довгостроковий характер договору, вони одночасно відіграють роль і специфічної гарантії прав власності лізингодавця, належного виконання сторонами своїх зобов'язань. Такі умови можуть повністю вписуватися в договір лізингу або передбачатися у ньому зобов'язання укладання додаткового договору на технічне забезпечення (договору інжинірингу). Автором аналізуються основні моменти такого договору, а також на основі дослідження практики і різних позицій інших авторів визначаються його основні принципи.

У параграфі восьмому "Тлумачення договору лізингу" автор звертає увагу на проблеми, які виникають у практиці укладання і належного виконання договорів лізингу. На думку автора, правила тлумачення договірних умов мають визначатися як на законодавчому рівні, так і на договірному. Аналізуючи погляди науковців і практиків, дисертант пропонує при тлумаченні договорів лізингу керуватися рядом принципів: базовим при визначенні правового характеру положень договору є його зміст, а не назва; при тлумаченні окремих умов договору, може враховуватися практика, що склалася між конкретними контрагентами; при відсутності в договорі строку виконання зобов'язання, треба виходити із розумно необхідного періоду часу; рукописному тексту віддавати перевагу перед машинописним, надрукованому на машинці перед типографським; дотримання однозначності у вживанні термінів і т.д.

Одним із способів дотримання однозначності тлумачення договірних термінів являється включення в договір преамбули з визначенням основних термінів. Особливою проблемою є співвідношення договірних термінів у всіх документах (договорі і різноманітних додатках).

У дев'ятому параграфі "Перспективи законодавчого забезпечення розвитку лізингу в Україні" автор підкреслює велику заінтересованість підприємців і держави в розвитку лізингових відносин. Аналізуючи нормативну базу, спрямовану на розвиток лізингових відносин в Україні, дисертант приходиться до висновку, що, хоча законодавець визначає поняття лізингу і деяких основних його видів, все ж ці норми суперечливі між собою і суперечать самій суті лізингових відносин. Визначаючи поняття лізингу, законодавець не визнає його самостійним правовим інститутом, закріплює його як особливий договір оренди, чим приводить до розривання всього комплексу правовідносин. Наслідком такого підходу є урегулювання не лізингових відносин по договору, а лізинг - як вид підприємницької діяльності, залишення поза врегулюванням прав і обов'язків сторін по договору лізингу, взаємовідносин між сторонами і т.д. Автор пропонує спосіб подолання розбіжностей і протиріч у законодавстві шляхом прийняття спеціального Закону про лізинг з подальшим закріпленням основних його положень у цивільному кодексі України.

Розділ другий "Договір міжнародного лізингу" складається з трьох параграфів.

У параграфі першому "Поняття договору міжнародного лізингу" розглядаються проблеми критеріїв визначення договору лізингу як міжнародного. З метою їх визначення дисертант досліджує проблему поняття зовнішньоекономічної і зовнішньоторгівельної угод. На основі аналізу законодавства і поглядів провідних науковців, приходиться до висновку, що поняття зовнішньоекономічного договору більш широке, але включає в себе поняття зовнішньоторгівельного.

Враховуючи, що Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" визначає зовнішньоекономічний договір (контракт), як матеріально оформлену угоду двох або більше суб'єктів зовнішньоеконо-

мічної діяльності та їх іноземних контрагентів, котра спрямована на встановлення або припинення їх взаємних прав і обов'язків в зовнішньоекономічній діяльності, а також, виходячи із досліджених положень суті лізингового договору, автор приходить до висновку, що договір лізингу буде вважатись міжнародним, якщо хоча б одна із його сторін буде знаходитись за кордоном. При цьому вказує і на позиції інших авторів.

У параграфі другому "Забезпечення виконання договору міжнародного лізингу. Судовий порядок захисту прав кредиторів у договорі міжнародного лізингу" дисертант звертає особливу увагу на проблеми однієї із суттєвих умов договору міжнародного лізингу - це забезпечення виконання зобов'язань. Ці проблеми зумовлені перш за все наявністю розбіжностей в урегулюванні в різних правових системах способів забезпечення зобов'язань, підкреслюючи, що незалежно від того, право якої країни підлягає застосуванню до угоди, деякі способи забезпечення зобов'язань регулюються правом тієї країни, де вони оформляються. У зв'язку з цим дисертант проводить порівняльну характеристику основних способів забезпечення зобов'язань, які застосовуються в договорах лізингу на основі вітчизняного і зарубіжного законодавства.

Особливим захистом інтересів сторін по договору міжнародного лізингу автор виділяє спеціальні обумовлення про коректування цін, прив'язки та інші.

Так, дисертант виділяє золоте обумовлення, як одну з форм страхування ризику від втрат внаслідок зміни курсів іноземних валют в договорі лізингу. Аналізує його зміст і дає класифікацію його видів.

Як найбільш розповсюджене в міжнародному торговому обороті і найчастіше застосовуване в договорах лізингу автор характеризує валютне обумовлення і розкриває його суть.

У разі виникнення спору між сторонами договору міжнародного лізингу і неможливості їх урегулювання шляхом переговорів, вони змушені звертатися до суду чи арбітражного суду. Аналізуючи проблеми судового захисту прав сторін у договорі міжнародного лізингу, дисертант пропонує включати в нього арбітражне обумовлення, проводить аналіз його правового регулювання за законодавством України.

Особливе місце в договорі міжнародного лізингу посідають умови і обставини, які звільняють сторони від відповідальності. Методом порівняльно-правового аналізу висвітлюються проблеми правового регулювання умов і обставин, що звільняють сторони від відповідальності по законодавству України, країн-учасниць СНД, за англо-американським правом і правом розвинених країн континентальної Європи. Підкреслюється різний підхід до вирішення вказаних проблем різними правовими системами, висвітлюються різноманітні погляди на ці проблеми. Також стосовно до договору міжнародного лізингу розглядаються дуже важливі питання регулювання звільнення від відповідальності несправної сторони, якщо таке невиконання стороною свого зобов'язання викликано невиконанням третьою особою, залученою нею для виконання всього або частини договору. Проведений аналіз дає змогу приєднатись до точки зору Ф.І.Гавзе, що якщо третя особа не винна в порушенні зобов'язання, то вона не буде відповідати перед особою, яка поклала на неї виконання, але в цьому випадку і ця остання, будучи зі свого боку боржником, буде звільнена від відповідальності перед кредитором, якщо доведе відсутність як своєї вини, так і вини третьої особи.

Враховуючи різноманітні підходи до поняття цивільно-правової відповідальності, а відповідно і питання звільнення від відповідальності в континентальному і англо-американському праві, специфіки регулювання вказаних питань у правових системах різних дер-

жав, дисертантом пропонується виключати в договір міжнародного лізингу положення, які завчасно визначають їх взаємні права і обов'язки в випадку настання деяких подій, які перебувають поза їх контролем (форс-мажорні обумовлення). Розкривається зміст такого обумовлення.

У третьому параграфі "Джерела правового регулювання договору міжнародного лізингу" проаналізовано джерела нормативного регулювання договору міжнародного лізингу, дана їх класифікація.

Проведено правовий аналіз Конвенції про міжнародний фінансовий лізинг. Аналізуючи основні риси договору лізингу за Конвенцією, підкреслюється, що усталене в нашій країні розуміння лізингу відповідає загальноприйнятому у світовій практиці трактуванню лізингових угод. Разом з тим, Конвенція істотно уточнює і обмежує угоди, які підпадають під визначення лізингових. Вона виходить з класичного лізингу, який носить тристоронній характер. Із сфери дії Конвенції виключаються двосторонні лізингові угоди, які отримали назву "зворотнього лізингу". Під час дослідження джерел правового регулювання договору міжнародного лізингу було здійснено вибіркове порівняння законодавства США, Великобританії, Франції, Бельгії, Австрії, Нідерландів, Іспанії, ФРН, Нової Зеландії на підставі якого було зроблено висновок, що спеціальні закони Франції, Бельгії, Італії регулюють весь комплекс лізингових відносин, спеціальні законодавчі акти Великобританії, Австрії, Нової Зеландії регулюють тільки частину лізингових відносин, законодавство США і Німеччини регулює відносини оподаткування лізингу, визначає критерії відмежування договору лізингу від інших видів угод з метою оподаткування.

У заклучній частині дисертації підкреслюється, що у дослідженні підтверджується теза про необхідність законодавчого врегулювання лізингових відносин шляхом прийняття спеціального законо-

давства з наступним закріпленням основних положень у цивільному кодексі України.

Теоретичні висновки дисертанта відображені у пропозиціях визначення поняття договору лізингу, його класифікації, визначення понять його основних видів, понять суб'єктів договору лізингу, прав та обов'язків сторін, у розмежуванні його з іншими цивільно-правовими угодами.

Пропонується структура й основні положення спеціального закону про лізинг.

За темою дисертації опубліковано такі роботи:

1. Войчук Р.П. Международный договор как источник международного частного права // Юрид. наука і проблеми формування демократичної правової держави Україна: Темат.зб. наук. праць /Відп.редакт.- М.І.Панов. -К., Українська юридична академія, 1993. - С. 65-71 (0,5 друк.арк.).

2. Войчук Р.П. Лизинг. Экономико-правовая сущность // Бизнес Информ.-1993., - N 16.-С.7-10 (0,5 друк.арк.).

3. Войчук Р.П. Лизинг. Экономико-правовая сущность // Бизнес Информ.- 1993. - N 17.-С. 7-9. (0,5 друк.арк.).

4. Войчук Р.П. Комплексный характер договора лизинга //Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених.-Харків: Ун-т внутр.справ, 1997. -С.190-196 (0,5 друк.арк.).

5. Войчук Р.П. Понятие договора международного лизинга //Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених.-Харків: Ун-т внутр.справ, 1997. -С.196-201 (0,5 друк.арк.).

BOICHUCK R.P. Contract of leasing. The thesis in the form of manuscript for Candidate of Law degree in the specialized field 12.00.03 - Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law. The National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Kharkov, 1997.

The scientific problems of leasing relations, the problems of legislative regulations of leasing relations are researched in the thesis; the concept of leasing contract, its kinds and definition are analyzed.

The leasing contract, its main kinds, the suggestions on legislative regulation of leasing relations are worked out on the basis of this research.

БОЙЧУК Р.П. Договор лизинга. Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 - гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. Национальная юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого. Харьков, 1997

В диссертации исследуются научные проблемы лизинговых отношений, проблемы их законодательного урегулирования, анализируются понятие договора лизинга, его виды, дано их определение.

На основе исследования понятия договора лизинга, его основных видов, разработаны предложения по законодательному регулированию лизинговых отношений.

Ключові слова: договір лізингу, договір міжнародного лізингу, зміст договору лізингу, лізингодавець, лізингоотримувач.

Відповідальний за випуск канд. юрид. наук, доц. Товкун І.М.

Підписано до друку 12.03.1997 р.

Формат А5, папір ксероксний 80 г./м.кв.

Умовн. др. арк. 0,9. Зам. N

Тираж 110 прим. Безкоштовно.

Фірма "Курсор", 310057, м. Харків, пр. Театральний 11/13

305185

AB 37.504

AB 37.504

